

EEN EN ANDER OVER PINUS SILVESTRISBOSCH

door

G. VAN LEUSEN.

Over dit onderwerp is al reeds zooveel geschreven, dat er eenigen moed toebehoort, om het nog eens aan te snijden uit den gezichtshoek van de praktijk bekeken.

De laatste jaren zijn in verschillende plaatsen van ons land groote complexen bosch aangelegd door den Staat, door Gemeentebesturen, in enkele gevallen ook door particulieren.

Men zocht naar werkgelegenheid voor de vele werklooze arbeiders, en hoewel op deze wijze de aanleg wel niet goedkoop zal zijn, is het toch te prijzen, dat Rijk en Gemeenten op deze wijze de menschen steunden, terwijl op den duur een blijvend werkobject voor den plattelandsarbeider geschapen wordt.

Aanleg tot bosch is in het algemeen een slechte geldbelegging en in den tijd van hoogconjunctuur in den landbouw, heeft veel bosch plaats moeten maken voor bouw- en weiland, waardoor veel natuurschoon is verdwenen. Gelukkig dus, dat het Rijk zich de laatste jaren krachtig op den aanleg tot bosch is gaan toeleggen.

Ik woon ongeveer 30 jaar in de provincie Drenthe en als Directeur der Maatschappij van Weldadigheid, welke Maatschappij in vroegere jaren, maar ook in de laatste 30 jaren, zeer veel bosch heeft aangelegd, heb ik gelegenheid gehad, om mij een meening te vormen over den aanleg en het onderhoud van grove-dennenbosch op onze Drentsche gronden.

Van die ervaringen wilde ik hier iets mededeelen.

Wij herinneren ons nog den tijd, dat de heide met osseploeg, later met paarden en weer later met stoom- of motorploeg, diepgeploegd werd. Gelukkig is men van die methode in latere jaren afgestapt, omdat men vrij algemeen inzag, dat door het ploegen van de heide de bodem in een zeer ongewenschten toestand werd gebracht. De stijve ploegvoren werden rij aan rij naast elkaar gelegd en door de stijfheid van de bovenlaag bleven er tusschen omgeploegde voor, en ondergrond groote holten, die de capillaire werking in den bodem verhinderden terwijl in die holten zich schimmels ontwikkelden, waardoor de grond in een zeer ongunstigen toestand werd gebracht. In bosschen, welke op deze wijze zijn aangelegd, kan men na jaren nog steeds die holten waarnemen.

Bijna zonder uitzondering werd op den aldus bewerkten grond *Pinus silvestris* geplant, die de eerste 5 à 6 jaar krachtig

groeiden, maar zoodra de wortels der dennen in diepere aardlagen voedsel moesten gaan zoeken, waren die holten een belemmering om den weg naar den ondergrond te vinden. De groei van het jonge bosch kwam dan tot staan en er gingen gewoonlijk eenige jaren overheen, alvorens de planten het contact met den ondergrond hadden verkregen. In dergelijke bosschen kon men dien groeistilstand duidelijk aan de jaarscheuten onderkennen. En juist op dien leeftijd begint in onze Noordelijke provincie's de gevreesde schotziekte op te treden, waardoor veel planten in die periode afsterven. Insecten vonden in die zieke en doode dennen een welige kweekplaats, en wat niet ten offer viel aan de schotziekte, moest het nu ook nog eens weer ontgelden door de insecten.

Ook wij hebben in de jaren 1906 tot 1910 op deze wijze ongeveer 200 ha bosch aangelegd. Deze bosschen hebben de hiervoren omschreven rampen terdege meegemaakt en thans staan wij voor de vraag, hoe moet dit bosch nu verder behandeld worden? Deze vraag heb ik mij reeds voor jaren gesteld, velerlei proefnemingen zijn uitgevoerd, en op grond van die proefnemingen wilde ik laten volgen, hoe men naar mijn meening van deze bosschen iets goeds zal kunnen maken, niet met de pretentie, dat dit de eenige en universeele manier is, maar meer met de bedoeling, om mijn opvattingen ten deze kenbaar te maken, waarvoor zich wellicht sommigen zullen interesseeren.

Wij doen aan het bosch in de eerste 20 à 25 jaar niets en 2 jaar vóór wij denken te gaan dunnen, laten wij het doode hout hakken en in het bosch verspreiden, waarvan na 2 à 3 jaar niets meer over is. Wij houden er niet van, om op jongeren leeftijd in het bosch te werken, omdat het doode op stam staande jonge hout een goede functie verricht, doordat het eenigermate tegengaat, dat de goede exemplaren zware zijtakken vormen, waardoor men kwasterig hout krijgt. Daarbij komt, dat dit zeer jonge en dunne hout de kosten van het dunnen niet goedmaakt, terwijl o.i. de takbemesting waarde heeft.

Bij de eerste dunning worden alle kromme en onderstandige exemplaren opgeruimd en de takken worden na de dunning in het bosch verspreid.

De tweede dunning heeft dan plaats op een leeftijd van plm. 35 jaar, waarbij alle slechtgroeiende exemplaren, alsmede kromme dennen worden opgeruimd, waarbij speciaal aandacht geschonken wordt, om die boomen te behouden, welke een goeden vorm hebben.

Van één perceel 35-jarig bosch werd in 1927 de opstand na dunning opgemeten, welke toen 72,91 m³ hout per ha bevatte.

In 1931 werd aan dunninghout 23 m³ hout per ha verkocht, waarna we een opstand behielden van 615 stuks per ha, met

een gemiddelde hoogte van 10 m en een dikte van 15 cm op borsthoogte en met een inhoud van 61,12 M³ per ha.

Daarna is het bosch onderplant met Douglassparren, die thans een hoogte hebben van 4 à 5 m, terwijl het bosch een geheel ander uiterlijk heeft verkregen dan het éénvormige grove-dennenbosch.

Uit deze behandeling blijkt, dat we in een betrekkelijk korte periode zeer sterk gedund hebben, en toen wij hier mee bezig waren, heeft menig boschbouwer, die hier eens kwam zien, het hoofd geschud, wijl men vreesde voor stormschade. Deze heeft zich echter steeds bepaald tot enkele exemplaren.

Het ligt in onze bedoeling om dit bosch na verloop van enkele jaren weer te gaan dunnen, zóó dat de allermooiste exemplaren blijven staan op afstanden van 7 à 8 m, met de bedoeling daarvan zware dennen te verkrijgen, geschikt voor timmerhout.

Verschillende perceelen zijn hier in den loop der jaren aldus behandeld, zoodat men over deze methode een oordeel mag uitspreken.

Wanneer men open plekken heeft, dan brengen wij ook *Larix leptolepis* op de lichtplaatsen in.

Onze Drentsche heidevelden zijn de eerste jaren stug en de boschbouwer heeft groote moeite het bosch hoog te krijgen, maar onze meening is, dat de kwaliteit van den bodem na 25 à 30 jaar met groveden te zijn beplant, belangrijk beter is geworden, waardoor een onderplanting van andere houtsoorten groote kans van slagen heeft.

Onze ervaringen met het ploegen van heide zijn, zooals wij in den aanvang opmerkten, niet gunstig, en met deze methoden hebben wij geheel gebroken.

Wanneer wij dennenbosch aanleggen op heidegrond, dan branden wij bij voorkeur de heide af, waarna wij met een ondergrondsploug en tractor de bodem gaan stukbreken (niet omwerpen). Bij de eerste bewerking op afstanden van plm. $\frac{1}{2}$ m, kunnen wij dan komen tot 35 cm diepte. Vervolgens gaan wij haaks over de eerste bewerking en kunnen dan tot een diepte komen van 50 à 55 cm. De allernoodzakelijkste sloten worden gegraven en de uitkomende aarde verspreid, terwijl daarna de grond 1 à 2 jaar blijft liggen, om vervolgens met groveden te worden bezaaid. De kosten van bewerking bedragen plm. f 50,— per ha.

Een 40 ha, aldus bewerkt, staat er thans prachtig voor.

Op gronden die neiging tot verstuing hebben, branden wij de hei niet af, maar hier worden voortjes gespit. Van die voortjes ter breedte van een schop wordt de plag omgekeerd op de niet bewerkte strooken gelegd en de voortjes zelve 2 steek diep gespit, waarna hier liefst met 2-jarige *Pinus silvestris* wordt ingeplant.

Voor de voortjes-afstand van midden tot midden nemen wij 75 cm.

De dennetjes staan dan in de luwte en de heide, waarop de plag gelegd wordt, sterft af.

De kosten van grondwerk zonder slootgraven bedragen dan van f 75,— tot f 95,— per ha.

Het aanleggen van dennenbosschen moge vele bezwaren hebben met het oog op schotziekte, geringe waarde van het hout, brandgevaar, insectenplagen enz., toch wil het mij voorkomen, dat men niet goed deze oude liefde plotseeling te verbreken en onze heidevelden door diepe grondbewerking, lupinenbouw en bemesting in een toestand te brengen, dat daarop *Larix leptolepis*, witte els, Amerikaansche eik, gewone eik en andere betere houtsoorten zouden kunnen groeien. Het blijft een vraag, hoelang een gunstige ontwikkeling blijft duren en dan is het een duur experiment, dat het bosch niet kan dragen. Gaarne geef ik toe, dat op zeer vele Drentsche gronden bij oordeelkundige behandeling van den bodem met succes *Larix leptolepis* is te planten. De ervaringen, die wij met deze beplantingen in de laatste 30 jaren hebben verkregen, stemmen ons hoopvol en moedigen tot navolging aan. Te veel op één kaart zetten deugt niet en daarom meenen wij, dat men ook de goede kant van het grovedennenbosch niet moet onderschatten. Wij willen deze bosschen altijd zien als een overgangstijdperk, waarin de bodem langs geheel natuurlijken weg in een milderen toestand gebracht wordt en waarvan met zuinigen aanleg en beheer een matige opbrengst is te verkrijgen, en zoo zal men dan te zijner tijd tot hervorming van het dennenbosch kunnen overgaan om niet in kaalslag te vervallen, waardoor veel, wat in jaren is opgebouwd, weer grondig afgebroken wordt.

Daarvoor is het noodig, dat het bosch niet te dikwijls dwaarf is eigenaar, en daarom juist het een goed werk der Regeering geweest, om op ruime schaal bosch aan te leggen, zoodat het beheer in deskundige handen blijft.

Naast kennis en wetenschap is o.a. één eigenschap onmisbaar voor den beheerder voor het bosch, n.l. „geduld”!

UIT DE DAGBLADEN.

Algemeen Handelsblad, 21 Maart 1935.

EERSTE KAMER OVERZICHT.

Het landgoed „De Hooge Veluwe” blijft ongeschonden behouden, daar het wordt ingebracht in een stichting. Mevrouw Kröller-Müller geeft daarbij aan het Rijk een aantal schilderijen en andere kunstvoorwerpen ten geschenke.